

KAOS, DÜZEN, İYİ, KÖTÜ

Prof. Dr. Tolga Yarman

Anadolu Bilim ve Teknoloji Stratejileri Araştırma Enstitüsü
(BİLTES)

KAOS, DÜZEN, İYİ, KÖTÜ

Prof. Dr. Tolga Yarman

Anadolu Bilim ve Teknoloji Stratejileri Araştırma Enstitüsü
(BİLTES)

Yazının başlığı, bir parça, meşhur kovboy filminin adı gibi oldu... Hani **“İyi, Kötü ve Çirkin”** gibi... Ama göreceksiniz, öyle bir boyutu da yok değil!..

*

“İyilik”, **“kötülük”** insanoğlunun yüzyıllardır, arayışının ve yönelişinin, temel ölçütü olmuş...

Tüm dinler, kendi bakış açılarıyla **“iyiyi”**, **“kötüyü”** aramış... Neyin **“iyi”**, neyin **“kötü”** olduğunu, belirginleştirmeye çalışmış.

Kutsal kitaplar böyle bir çerçevede **“sevabı”**, **“günahı”** tanımlıyor. **“İyiye”** karşılık **“ödül”**, **“kötüye”** karşılık **“ceza”**, biçiyor...

İyi, kötü, ahlakın yapı taşları...

“Ahlak”, adeta **“mantık”** gibi, bilim olmaya, çok zorlanmış... Şu var ki, fizik, kimya, biyoloji benzeri bir **“ahlak-bilim”** yazılamamış, bir türlü...

Olsun, çünkü **“hukuk”**, temel bir kurum olarak inşa edilmekte... **“Hukuk”** bir bakıma, **“ahlakla mantığın karışımı”**...

Yine de **“evrensel hukuk”**; **“evrensel fizik”** gibi, tanımlanamıyor. **“Hukuku”**, kutsal kitaplar ayrı tanımlamışlar. Din yorumcuları, ayrı ayrı tanımlamışlar. **“Laik hukuk”**, dinlerden – öte tanımlanmış. Ama burada da **“evrenselliğe”** ulaşamamış. **“Dinin, aksiyomatik hukuk çıkışları”**, laik toplumlarda yerini, ulusların farklı farklı yönelişlerine bağlı olarak, **“ideolojinin aksiyomatik çıkışlarına”** bırakmış.

Diğer bir deyişle, çağdaş toplumlarda **“din”**, ahlak ve toplumsal mantığın dayanağı olmaktan çıkmış. Onun yerine **“resmi ideolojiler”**, ahlak ve toplumsal mantığın, dayanağı olmuş. Böyle olunca, **“sosyalist bir toplumun”**, **“mülk ve miras hukukuyla”**, **“kapitalist bir toplumun”**, **“mülk ve miras hukuku”**, **“evrensellik”** bir tarafa, taban tabana zıtlıklar sergileyegelmiş...

*

Yaşamın gayesi, bir biçimde **“mutluluk”** olmak gerekir. Sanırım tüm dinler ve peygamberler, bu temel ilkenin ayırında olarak, ferdin ve toplumun mutluluğunu **“beraberce”** sağlayacak, **“yaşam tarzını”**, vazetmeye çalışmışlar. İdeolojiler

arasındaki çatışma; kökte, ferdin mi yoksa toplumun mu, “**mutluluk tasarımı**nda” öne çekilmesi gerektiğine ilişkin, çelişkiden kaynaklanıyor. Başlangıçta toplumlar kendilerini, “**insansevmez egemenlere**” karşı, savunmak, zorunda kalmışlar. Sosyalist (toplumcu) düşünce, kestirme bir deyişle, işte buradan kaynaklanmış.

Sosyalist uygulama sürdüren toplumlarda nedir ki, fertler, bir süre sonra, toplum adına bireyi kuşatan, baskıcı, merkezi oligarşiye karşı, kendilerini savunmaya itilmişler. Doğu Bloku ve Sovyetler Birliği’ndeki çözülmenin, kabaca işte, öylece meydana geldiğini düşünebiliriz.

Gaddarlar, Fedakârlar, İdare-i Maslahatçılar

Akciğerlerimiz için arı havaya ve oksijene, vücudumuz için belli gıda maddelerine, gözlerimiz için ışığa ihtiyacımız olduğu gibi; doğal, sağlıklı, arı, doyumlu, belli bir “**mana ve hukuk dünyasına**” ihtiyacımız olduğu, acaba ileri sürülemez mi?

Bugün yeryüzünde, atmosferimizin havasını soluyan beş milyar insan var. Bunların hepsinin aynı bir “**temiz havaya**” ihtiyaç duyduklarını söyleyebiliriz. Ama beş milyar insanın tıpa tıpa aynı bir “**manevi yönelim ihtiyacı**” içerisinde bulunduğunu ileri sürmek, hiç mümkün görünmüyor. Bu açıdan insanları tanılamak üzere; gen bilimciler de, antropologlar da, tarihçiler, sosyologlar, psikologlar da, harıl harıl çalışıyorlar.

Sonuç şu... İnsanlar, farklı farklı tabiata sahipler. Yapısal olarak, kimisi, doğuştan gaddar ve acımasız olabiliyor. Yönetmek ve üretmek için doğaya ve çevredeki canlılara, her türlü zararı verebiliyor... Kimisi doğuştan fedakâr, istismara açık... Kimisi, bu iki türün arasında, idare-i maslahatçı... Bilim adamları doğal yapılarına göre insanları, işte kabaca özetlediğimiz, üç kategoride topluyorlar.

Peygamberler ve dinler, bunun neresinde ?..

Sanırım ne tür olursa olsun, üretmek ve yönetmek pahasına çevrelerine, insanlara, “**zarar**” verenlerin karşısında!..

Dinler ve Peygamberler, Belli Bir İnsan Tabiatından Yanadırlar !

Kanımcı dinler; yol boyu, “**egemenlere**” ödün vererek yer yer ne kadar başkalaşmış, hatta yozlaşmış olurlarsa olsunlar; günlerinin, “**devrimci**” hareketleridirler.

Peygamberler de sanırım, bireysel çerçevede bakıldığında, her halde, yeryüzünün kaydettiği en büyük “**devrimciler**” ve “**siyasilerdir**”.

Bu görüşümü birazdan güçlendirmeye çalışacağım.

Burada, şu noktayı işaret etmek isterim...

Dinler ve peygamberler, insan tabiatının çeşitliliği zemininde, bir takım tabiatlara karşı olarak, belli bir tabiatın yana, taraftırlar.

Dinlerin ve peygamberlerin, günlerindeki “**devrimcilik**” ya da “**ilericilik**” nitelikleri; yapılan “**dinsel-davranış tercihlerinin**” , tarihin (toplumsal devinimler itibariyle)yakınsamasıyla, bir çakışıklık göstermesinden, kaynaklanıyor.

Başka bir deyişle, dinler “**iyi**” ve “**kötü**” ayırımında; tarihten süzülen, insan onuruna yaraşır güncel birçok “**erdem**”, binlerce yıl öncesinden başlayarak, “**doğru**” olarak yüceltilmişlerdir.

Bugün örneğin, bir “**köle hukuku**” söz konusu değil... Çünkü artık çok yaygın olarak, “**kölelik**” söz konusu değil... İnsanın insana eşitliği uğruna, “**köleliğe**” başkaldırı, başlangıçta işte, disel ilkelerle uçlar veriyor, güçleniyor...

Bunun gibi, tüm insanlara ortak bir manevi yönelim olarak, “**insan temel hak ve özgürlükleri**”; kaç türlü kanlı çatışmadan, acıdan, ızdıraptan damıtılmış bulunuyor.

İnsanlık tarihinin açıklayageldiğimiz yöneliminin acaba, bir “**anlamı**” var mı ? Bu temel soruyu, “**kaos ve düzen**” temalı önceki düşünce ve görüşlerimizi anımsatarak, yanıtlamak istemekteyiz (1,2,3).

İnsanlık Tarihi de, Kaostan Düzen Yaratmıştır!..

Söz konusu, kaynak yazılarımızdan anımsanabileceği gibi, doğa kaostan, sonsuz büyük galaktik boyutta da sonsuz küçük atomistik boyutta da, “**düzen**” üretme özelliğine sahiptir. Doğa yasaları çerçevesinde; “**evren**”, topluca “**mutlak bir ıssızlığa**”, “**ölümcüllüğe**” yönelmiş olsa da; sanki böylesi bir çürümeye karşı çıkmak istercesine, evrende çok yerde, çok aşamada; kargaşa, dağınıklık, “**ahenge**” yönelmekte, hayat bulmaktadır.

Tıpkı tersten çalışan bir “**kıyma makinası**” gibi... Makinadan kıyma çekilince; öbür taraftan but çıkıyor, kemik çıkıyor, yürek çıkıyor, meleme çıkıyor, sevinç çıkıyor, düşünce çıkıyor, hayat fişkiriyor...

Özellikle dünyamız, uçsuz bucaksız karanlıkların orta yerinde, inanılmaz görkemde, kaostan doğmuş bir “**düzen-cennet-ada**” olmakta.

Böyle bir çerçevede, işte, “**var oluş**” açısından, sanki “**iyiyi**” ve “**kötüyü**” tanımlamak mümkün... “**Kötü**”, evrenin cürümesi, maddenin büyük patlama sonrası, gitgide daha geniş karanlıklar içinde, un ufak olup kaybolmaya koyulmasıyla, enerjinin (korunuyor olmasına karşın) ölümcülleşmesi... Genel kaos, kötü... Esas olarak, kaos, kötü... Ama... Kaosun can verdiği düzen, iyi...

Yeryüzünde evrenin, kaostan düzen üretme yönündeki, özellikle dünyamızı, hayatiyetimizi oluşturan eğilimi yönündeki gelişmeler, iyi... Karşıt yöndeki gelişmeler ise, kötü.

“**Kölelik**” bu açıdan, tabii kötü... Doğanın ürünü, düzen abidesi, insanı, insanları, zincire vuruyor, sıkıştırıyor, daraltıyor, eziyor... Onların tomurcuklanmasına, düzenleşmeyi sürdürmesine engel oluyor... Bu kötü, çok kötü... Buna karşılık “**özgürlük**” iyi... İnsanın doğal gelişmesine imkan veriyor... Düzene düzen katmasına, yardımcı oluyor... Böyleyse iyi, tabii... Başka canlıların düzene düzen

katmalarına engel olmaya başlarsa, “**özgürlük**”, o zaman sömürme, köleleştirme, köle edinme özgürlüğüne dönüşüyor... Bu kötü...

Aynı çizgiden maddi-manevi işkence, çok kötü... İnsan temel hak ve özgürlüklerine karşıt her türlü yönelim, çok kötü...

Dinler, demek ki, genel yönelim doğrultuları itibariyle, iyi... “**iyiyi**”, özde, burada tanımladığımız anlamda, tanımlıyorlar.

Diğer bir yandan, örneğin, “**çevre kirliliği**” kötü... Çünkü doğanın kaostan düzen üretim mekanizmalarına, yeryüzünde hayatın oluşumuna, ters...

İlginç olan, insanoğlunun, belki yüzbinlerce yıldır; evrenin, sonsuz büyük ve sonsuz küçük aşamalarındaki, “**kaostan, düzen üreten gizemli yasalarını ve mekanizmalarını**” hiç bilmediği halde; düzen katleden ya da insanın doğal ve özgür gelişmesini daraltan, zorba, “**kötü insan**” karakterine karşıt, “**iyi insan**” karakterini, “**baskın karakter**” olarak tanımlaması ve yeryüzündeki insanlık tarihini, bu yönde inşa etmeyi başarmış olmasıdır.

Tüm tüyler ürpertici tehlikesine karşın, yeryüzünde, yine de nükleer bir savaşın çıkmayışını, örneğin, böyle bir çerçevede yorumlamak istiyorum.

Diğer bir deyişle nükleer savaş tehlikesine, çevre kirliliğine ve binlerce yıldır yaşandığını bildiğimiz harbe, darba, acıya karşın, “**insanlık tarihinin**” yeryüzündeki “**gelişmesi**” ; “**kaostan düzen üremesiyle**”, güneş sisteminin ve dünyanın uzayda vücut bulmasıyla, keza “**hayatın yeryüzünde yeşermesiyle**”, aynı bir “**iyilik**” doğrultusu, aynı bir “**güzellik**” sergiliyor.

Yani insanlık tarihi de, bir nevi kaostan, üst bir boyutta, düzen üretiyor!..

Böyle bir gelişmeyi, egemen gelişme olarak yakalamak ya da onu egemen gelişme kılmaya çalışmak, herhalde çok önemli olsa gerektir.

Buradan yola koyularak; “**insanın yeryüzündeki misyonunun genel bir doğrultusunu**” çıkartmak, sanki, mümkün görünüyor...

İnsan; doğanın kaostan düzen üretme kavgasının en üst ve özenli bir ürünü, gözbebeği olarak, oluşmuştur...

O halde insan, kendisine can veren misyonu, devam ettirmeli, daha da üstünlüklere taşıyabilmelidir. Kaos-ananın yavrusu insan, kaosu değil; kendinden daha görkemli düzenleri yakalamaya ve var etmeye, yönelmelidir.

“**iyi**”, budur denilebilir. “**Kötü**” bunun aksidir.

“iyilik” Üretmek İçin Bile Olsa, “Kötü” Davranmamak !..

Yeryüzündeki insanlık tarihinde, kötüler ve kötülükler çok olmuştur... Ama hakim doğrultu, sanki “**düzen geliştirmeyi**” temel alarak yaptığımız tanım uzantısında, “**iyilik**” yönünde, “**iyilerin zaferiyle**” inşa edilen doğrultudur.

Bütün bunlar güzel duruyor... Nedir ki mesele yine de, hiç basit görünmüyor. Bakın örneğin, inek otu yiyor... Otu, ot düzenini katlediyor, ama böylelikle, et ve süt üretiyor.

Buradan yola çıkarak, **“Büyük iyilik, küçük iyilik katledilerek, var oluyor”**, diyebilir miyiz, hiç?..

Daha kötüsü, ineği kesiyoruz, yiyoruz... Yaşıyoruz... Düşünce üretiyoruz... Burada da korkarım, hatta daha geniş boyutta, **“düzen üretmek”** uğruna, **“düzen katliamı”** söz konusu... İnekleri **“kendi başlarına”** bıraksak... Ya da inekler, otları **“özgür”** bıraksalar... Acaba, doğanın **“kaostan düzen üretme”** mekanizmalarına, daha uygun davranıyor olmaz mıyız?..

İnsan temel hak ve özgürlüklerini, tarihten süzerek; nice gaddarlığı boğan insanlık; **“hayvan haklarını”** vazetmede, henüz daha, emekleme safhasında görünüyor.

Biraz daha fantezik olmak pahasına, hadi diyelim ki, insanoğlu, balık dahil, enva-i cins hayvanı katletmekten, geri durabildi...

Ya **“bitki hakları?”** Yahut da hayvanların karşısında bitkilerin, temel hak ve özgürlükleri?..

İlk bakışta, tuhaf görünse de; insanoğlunun, kendi ve çevresi hakkındaki duyarlılığı geliştikçe; dikkate getirdiğimiz sorunlar, ileride, enine boyuna tartışılacakmış gibi duruyor. Herhalde hayvanlara karşı bugünkü kadar **“vahşi” olmayacağız”**... **“Hayvan temel hak ve özgürlüklerini”**, insanlık, benimseyecek. Kimbilir yüzyıllar sonra, hayvanlar, birbirlerinin temel hak ve özgürlüklerine saygı göstermeyi, belki **“evrimsel”** olarak öğrenecekler. Benzer şekilde, bitkilerin, teker teker, temel hak ve özgürlükleri tanımlanacak. Sonraki aşamalarda acaba, hayvanlar bitkilerin temel hak ve özgürlüklerini öğrenebilecek kadar bir evrimleşme gösterebilirler mi?..

İlk bakışta belki, **“saçma”** duruyor... Ama, şimdiden bilebilir miyiz ?..

“İyilik üretmek” için bile olsa **“doğanın”**, her türlü **“kötü davranışı”**, **“doğal gelişmenin”** özünde olarak yasaklayacağı evreleri; binlerce yıl sonra, şimdi fantezik gördüğümüz boyutlarda, **“yeryüzü mahlukatı”**, başta insan olmak üzere, yaşayabilecektir.

Evren tarihine, dünyamızın bulunduğu uzay köşesi; taa galaktik, astrofiziksel oluşumlardan gelerek, canlıyı ve insanı varettikten sonra, ahlak, mantık ve hukuk boyutlarında da, **“kaostan düzen yaratılmasının”** çok nadide bir **“cennet laboratuvarı”** olarak geçeceğe benzetilmektedir...

Herşey evrende, genelde **“daha kaotik”** bir yapıya gidiyor görünmekte iken, **“kaostan düzen üretilmesine”** ilişkin en görkemli yapıtları ortaya çıkartan; böyle bir çerçevede **“iyi”** ile **“kötünün”** kapıştığını, ama iyinin sonuçta zafere yöneldiğini sergileyen, milyarlarca yıllık uğraşın bir cennet laboratuvarı...

*

Kaos “**kötü**”, bundan doğan düzen “**iyi**” olarak tanımlanırsa; milyarlarca yıllık geçmişimiz, o arada insanlık tarihi, tarihimiz, bir çırpıda belirginleşiyor ve özetlenebiliyor... Geleceğe nasıl yönelmemiz gerektiğini de işte, sanki, sezinleyebiliyoruz.

Doğa, kaostan-kötüden iyiyi-düzeni, bizi, herşeye karşın yaratagelmiş.

Doğanın mahsulü “**üst bilince**”, “**bize**”, onu anlamak, idrak etmek, ve onunla zıtlaşmak değil, bütünleşmek düşüyor...

İyi, kötü bir yana,. “**çirkinleşmemek**” için...

1. T. Yarman, “**İnsan, Kendi Özü Kaosa Geri mi Dönüyor?**”, Cumhuriyet Bilim Teknik, 29 Aralık 1990
2. T. Yarman, “**Temel Parçacıklardan Canlıya, Düşünceye, Duyguya, Maddenin Halleri**”, Cumhuriyet Bilim Teknik, 29 Haziran 1992
3. T. Yarman, “**Çevre Kirliliği Kaçınılmazlık Değildir!**”, Cumhuriyet Bilim Teknik, 11 Ocak 1992